

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN 2545-3998
DOI: 10.46763/palim

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ,
КНИЖЕВНИ И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC,
LITERARY AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 6, NO 12, STIP, 2021

ГОД. VI, БР. 12
ШТИП, 2021

VOL. VI, NO 12
STIP, 2021

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. 6, Бр. 12
Штип, 2021

Vol. 6, No 12
Stip, 2021

PALMK, VOL 6, NO 12, STIP, 2021
DOI: <https://doi.org/10.46763/PALIM21612>

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, С. Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, С. Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Георгета Раца, Универзитет Банат, Романија
Астрид Симоне Грослер, Универзитет Банат, Романија
Горан Калоѓера, Универзитет во Риека, Хрватска
Дејан Дуриќ, Универзитет во Риека, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Зеки Ѓурел, Универзитет Гази, Република Турција
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Ѓурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delchev University, Faculty of Philology, Stip

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, USA
Tole Belcev, Goce Delchev University, N. Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delchev University, N. Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Georgeta Rata, Banat University, Romania
Astrid Simone Grosler, Banat University, Romania
Goran Kalogjera, University of Rijeka, Croatia
Dejan Duric, University of Rijeka, Croatia
Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey
Zeki Gurel, GAZI University, Republic of Turkey
Elena Daradanova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercruysse, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Драгана Кузмановска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Светлана Јакимовска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Ранко Младеноски (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Светлана Јакимовска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ
РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. факс 201
МК-2000 Штип

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Dragana Kuzmanovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Ranko Mladenovski (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST
EDITORIAL COUNCIL
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

13 ПРЕДГОВОР

Ранко Младеноски, главен и одговорен уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

Ranko Mladenoski, Editor in Chief of “Palimpsest”

ЈАЗИК / LANGUAGE

17 Наташа Стојановска-Илиевска

СОГЛЕДУВАЊА ЗА ЕДНА ПОДГРУПА ОД ПЕРИФРАСТИЧНИ ПРЕДИКАТИ СО *ДАВА* ВО КОИ Е ПРИСУТНО МЕТАФОРИЧКОТО ПРОШИРУВАЊЕ ЗА МЕЃУЧОВЕЧКА КОМУНИКАЦИЈА

Natasha Stojanovska-Ilievska

OBSERVATIONS ON A SUBGROUP OF LIGHT VERB CONSTRUCTIONS WITH *DAVA* IN WHICH THE METAPHORICAL EXTENSION OF INTERPERSONAL COMMUNICATION IS PRESENT

27 Катерина Видова

ПРЕВОД НА АНГЛИСКИТЕ НАСЛОВИ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК СО АКЦЕНТ НА УПОТРЕБАТА НА МАРКЕРИТЕ НА КАТЕГОРИЈАТА ОПРЕДЕЛЕНОСТ

Katerina Vidova

TRANSLATION OF THE ENGLISH TITLES INTO MACEDONIAN WITH AN EMPHASIS ON THE USE OF THE MARKERS OF DEFINITENESS

37 Ana Koceva, Dafina Kostadinova

A COMPARATIVE ANALYSIS ON APOLOGY SPEECH ACTS IN AMERICAN ENGLISH AND MACEDONIAN

47 Sándor Czeglédi

HOW “MODERN” IS THE MODERN PLAIN ENGLISH MOVEMENT? – AN OVERVIEW OF RELEVANT LEGISLATIVE AND EXECUTIVE POLICY INITIATIVES IN THE UNITED STATES FROM THE 19TH CENTURY

61 Antony Hoyte-West

EU MULTILINGUALISM AND THE LANGUAGES OF THE EASTERN PARTNERSHIP COUNTRIES: AN EXPLORATORY OVERVIEW

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

75 Луси Караниколова-Чочоровска

ФЕНОМЕНОТ НА ЖИВОТНИТЕ ФАЗИ ВО ПОЕЗИЈАТА НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ

Lusi Karanikolova-Chochorovska

THE PHENOMENON OF LIFE PHASES IN THE POETRY OF BLAZE KONESKI

- 89 Славчо Ковилоски**
 БЛАЖЕ КОНЕСКИ КАКО СЛИКАР
Slavcho Koviloski
 BLAZHE KONESKI AS A PAINTER
- 97 Anastasija Gjurčinova**
 BLAŽE KONESKI E DANTE ALIGHIERI – OMAGGIO AI POETI E ALLA POESIA
Anastasija Gjurčinova
 BLAŽE KONESKI AND DANTE ALIGHIERI – A HOMAGE TO THE POETS AND
 THEIR POETRY
- 107 Ана Витанова-Рингачева**
 ДВЕ ГОДИШНИНИ – ДВА СТОЖЕРНИ ВЕКА (КОН ДВАТА ГОЛЕМИ
 МАКЕДОНСКИ ЛУБИЛЕИ – 95 ГОДИНИ ОД СМРТТА НА КРСТЕ ПЕТКОВ
 МИСИРКОВ И 100 ГОДИНИ ОД РАЃАЊЕТО НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ)
Ana Vitanova-Ringaceva
 TWO ANNIVERSARIES – TWO PIVOTS’ CENTURIES (THE TWO GREAT
 MACEDONIAN ANNIVERSARIES - 95 YEARS SINCE THE DEATH OF KRSTE
 PETKOV MISIRKOV AND 100 YEARS SINCE THE BIRTH OF BLAZE KONESKI)
- 117 Ивана Котева, Махмут Челик**
 АНАЛИЗА НА ПЕШТАТА „ТЕШКОТО“ ОД БЛАЖЕ КОНЕСКИ
Ivana Koteva, Mahmut Celik
 ANALYSIS OF THE POETRY “THE DIFFICULT” BY BLAZE KONESKI
- 125 Славица Урумова-Марковска**
 ПРОЧКА ВО СЕМЕЈСТВОТО НА ТРАЈЧЕ (ЗБОР-ДВА ЗА РАСКАЗОТ „ПРОЧКА“
 ОД БЛАЖЕ КОНЕСКИ)
Slavica Urumova-Markovska
 THE FORGIVENESS HOLIDAY IN TRAJCHE’S FAMILY (A FEW WORDS ABOUT
 THE SHORT STORY “FORGIVENESS” BY BLAZHE KONESKI)
- 137 Milica Aleksić**
 FLORAL-FAUNAL MOTIFS IN SVETOZAR ĆOROVIĆ’S *LOVE STORIES*
- 149 Марија Леонтиќ**
 ОПШТ ПРЕГЛЕД НА СОВРЕМЕНАТА ТУРСКА ПОЕЗИЈА
Marija Leontik
 AN OVERVIEW OF CONTEMPORARY TURKISH POETRY
- 165 Туљај Чако**
 ПОЕЗИЈАТА ЗА ДЕЦА НА ХАѢИ ОМЕР ЛУТФИ
Tülay Çako
 THE POETRY FOR THE CHILDREN OF HACI ÖMER LÜTFI
- 177 Sanja Kobilj Ćuić**
 IL CORPO MATERNO NELL’*AMORE MOLESTO* DI ELENA FERRANTE
Sanja Kobilj Ćuić
 THE MATERNAL BODY IN *L’AMORE MOLESTO* BY ELENA FERRANTE

КУЛТУРА / CULTURE

- 187** **Екатерина Намичева, Петар Намичев**
ПРОСТОРНИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ТРАДИЦИОНАЛНАТА СЕЛСКА КУЌА
ВО СКОПСКИОТ РЕГИОН ОД 19 ВЕК
Ekaterina Namicheva, Petar Namichev
SPATIAL CHARACTERISTICS OF THE TRADITIONAL VILLAGE HOUSE IN
SKOPJE REGION OF THE 19TH CENTURY

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

- 203** **Марија Гркова**
БЛАЖЕ КОНЕСКИ ВО НАСТАВАТА ПО ПРЕДМЕТОТ МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК
Marija Grkova
BLAZE KONESKI IN REGARDS OF THE EDUCATION CURRICULUM ON THE
SUBJECT OF MACEDONIAN LANGUAGE

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 215** **Бојана Самарџиева**
ОСВРТ КОН ПОСЛЕДНАТА ПОЕТСКА ЗБИРКА, „ЦРН ОВЕН“, ОД БЛАЖЕ
КОНЕСКИ
Bojana Samardzieva
REVIEW OF THE LAST POETRY COLLECTION, „BLACK ARIES“ BY BLAZE
KONESKI

ДОДАТОК / APPENDIX

- 221** ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ
ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“
- 223** CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

ПОЕЗИЈАТА ЗА ДЕЦА НА ХАЦИ ОМЕР ЛУТФИ

Туљај Чако

Докторант на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, Скопје
tulay_cako@hotmail.com

Апстракт: Хаџи Омер Лутфи, кој зазема значајно место во турската литература на поранешна Југославија, со своето литературно творештво оставил белег во периодот во кој живеел и тоа од крајот на XIX до почетокот на XX век. Тој со сите свои дела се смета за еминентен поет од естетски, историски и политички аспект. Благодарение на сите свои експресивни квалитети, софистицираност на јазикот и мајсторство на стиховите, донесе нови современи елементи во турската литература која беше вкоренета во Југославија и пред него. Хаџи Омер Лутфи во текот на целиот свој творечки живот напишал шеесетина прозни и поетски дела кои, главно, во себе содржат елементи од религијата, политиката и историјата. Сепак, досега не се направени одделни прегледи и проучувања на неговите вредни дела, освен некои проценки и предвидувања. Омер Лутфи, покрај своите многубројни литературни дела, напишал и 7 песни за деца кои припаѓаат на литературата за деца на турски јазик во поранешна Југославија и благодарение на тие песни за деца тој во научната јавност се смета меѓу првите поети за деца на турски јазик и меѓу основоположниците на литературата за деца на турски јазик во поранешна Југославија.

Клучни зборови: *Хаџи Омер Лутфи, литература за деца на турски јазик, песни за деца на турски јазик.*

Вовед

Хаџи Омер Лутфи е еминентен писател и поет на турската литература на поранешна Југославија, кој со своето литературно творештво остави белег во периодот во кој живеел и тоа од крајот на XIX до почетокот на XX век. Додека живееше во овој период на транзиција, Омер Лутфи, кој беше сведок на големите социјални пресврти и на распаѓањето на Османлиската Империја, стана автор на голем број дела кои се важни за културни, социолошки и општествено-историски истражувања.

Лутфи е роден на 13.1. 1870 година во Призрен. Неговото име е Омер, а го користел и својот популарен псевдоним Лутфи. Неговиот дедо дошол во Призрен од селото Рапче на планините Гора, близу Призрен, како имам (верски проповедник). Неговиот татко, Мустафа, е педесетгодишен имам во

Призрен. Тој има двајца браќа по име Јакуп и Мехмедали. Поетот многу рано, дури како ученик во основно училиште, покажувал склоност кон литературна дејност, поради што, иако татко му го испратил да го учи снајдерскиот занает Лутфи не покажал желба за тоа, па затоа татко му бил принуден да го школува. (Hafiz, 1992, стр. 7). По завршувањето на основното и средното училиште во Призрен, Лутфи во 1887 година оди кај својот постар брат Мехмедали кој учел во медресата *Фатих* во Истанбул и своето образование го продолжува во оваа медреса. На своето прво враќање во Призрен во 1892 година, тој заминува во Ѓаковица и се приклучува на суфистичката секта *Мелами*. Кога повторно се враќа во Истанбул да го продолжи своето образование започнува да пишува и песни. Во 1899 година тој ги објавува своите песни под наслов „Омер Лутфи од Призрен“ во весниците „Mal’umat“ („Вест“), „Fen ve Eder“ („Наука и морал“) и „Tercüman-ı Hakikat“ („Преведувач на вистината“). (Hafiz, 1999, стр. 2–7).

Со оглед на тоа дека некои од неговите песни објавени пред „Прогласувањето на уставниот режим“ (II. Meşrutiyet) во Османлиската Империја беа поддржани од султанот Абдулхамит, тој беше високо ценет и сакан поет во својот крај. Откако се појавија Младотурците, Омер Лутфи стана поборник на Младотурците поради што добил и затворска казна. Кога неговиот постар брат Мехмедали се враќа во Призрен во 1901 година, чувствувајќи дека не може да живее сам во Истанбул, тој заедно со еден свој пријател од Призрен по име Али Тевфик одлучува да оди во Каиро и таму да го продолжи своето образование на Универзитетот *Ал-Азхар*. Во 1905 година се враќа во Призрен и целосно ѝ се посветува на политиката. Благодарение на неговата активност на ова поле, тој седум години работи како претседател на Младиотурскиот клуб „İttihat ve Terakki“ („Унија и напредок“). Затоа, Лутфи обезбедува голем авторитет во државната канцеларија, така што станува и пратеник. (Hafiz, 1992, стр. 7–16).

Во 1912 година, откако територијата на поранешна Југославија се одделува од Османлиската Империја, поетот ја прекинува својата политичка активност. Подоцна во Призрен (Косово) почнува да пишува песни од религиозен карактер, а некои од нив ги објавил во неколку весници кои во тој период се публикувале во Скопје: „Нак“ („Праведност“) „Топ“ („Топ“), „Mücadele-i Milliye“ („Национална борба“) и „Sosyalist Fecri“ („Социјалистичка зора“). (Hafiz, 1971, стр. 50). Х. Омер, покрај псевдонимот „Лутфи“, често ги објавувал своите творби и со псевдонимот „Хиџрани“ што значи страдање и несреќа. (Hafiz, 2008, стр. 15).

Покрај тоа, Омер Лутфи одлично служел во суфистичката секта *Мелами* во Призрен. Откако станал шејх на оваа секта, тој во неговата ложа со сета сила ги просветувал своите дервиши и блиски другари до последниот момент од својот живот. Некои од нив, имитирајќи го него, почнале и да пишуваат песни. За време на овие активности, Лутфи починал на 25.10. 1928 година во Призрен. (Hafiz, 1971, стр. 49).

Песните за деца на Х. О. Лутфи

Лутфи има напишано многу оригинални дела кои, исто така, биле имитирани и од други автори како што се: Камил Тоско од Призрен, Мехмет Налинци, Салих Чаволи од Гаковица и Хамди Датс од Пеќ. (Nafiz, 1999, стр. 2–7). Омер Лутфи во текот на целиот свој творечки живот напишал шеесетина прозни и поетски дела кои, главно, во себе содржат елементи од религијата, политиката и историјата. (Nafiz, 1974, стр. 44). Седум од нив се прозни дела, а другите се поезија. Сепак, досега не се направени одделни прегледи и проучувања на неговите вредни дела, освен некои проценки и предвидувања. Делата на Лутфи, според нивните теми, може да бидат класифицирани во четири групи: 1) песни за деца; 2) религиозни (суфизам) – дидактички; 3) историски; 4) преведувачки дела. (Nafiz, 1999, стр. 2–7).

Омер Лутфи, покрај своите многубројни литературни дела, напишал и 7 песни за деца кои припаѓаат на литературата за деца на турски јазик во поранешна Југославија и според Хафиз (1971) тој се смета за прв поет за деца на турски јазик и основоположник на литературата за деца на турски јазик во поранешна Југославија. (стр. 50–51). Но, ние, за жал, тоа не можеме да го потврдиме, бидејќи на територијата на поранешна СФРЈ уште пред балканските војни, односно пред песните за деца на поетот Х. Омер Лутфи, ги среќаваме песните за деца на Садеттин С’рри кои се објавени уште во 1909 година во списанието „Јилдиз“ кое се објавувало во Скопје, а потоа и песните за деца на плодниот поет за деца Сабри Џемил кој своите први литературни творби за деца ги објавил во 1911 година во списанието „Јени Мектеб“, како и песните за деца на Мустафа Шекип Тунч објавени во списанието „Јени Мектеб“ кое почнало да се објавува во 1911 година во Скопје. Поаѓајќи од овој факт, литературата за деца на турски јазик на територијата на поранешна Југославија започнува пред Балканските војни со поетите за деца Садеттин С’рри, Сабри Џемил и Мустафа Шекип Тунч кои може да се сметаат за основоположници на литературата за деца на турски јазик во споменатиот простор. Но, секако, Х. О. Лутфи може да се вброи меѓу првите поети за деца на турски јазик на просторот на Косово.

Лутфи почнал да пишува за деца откако се родила неговата ќерка и ако го земеме предвид фактот што ни го наведува Т. Хафиз (1992) дека Х. О. Лутфи починал во 1928 година и дека истата година ќерка му имала 5 години, можеме да претпоставиме дека првите негови творби за деца се напишани околу 1925 година. (стр. 16). Можеме да заклучиме дека тој почнал да се занимава со литература за деца кога веќе бил угледен поет и тоа пред крајот на својот живот, оти инспирацијата за пишување песни за деца тој ја наоѓа во своето родителско чувство. Поетот се оженил многу доцна и станал татко на свои постари години. Неговото прво дете било женско по име Шукрије на која ѝ напишал два приспивни песни со цел да ги пее кога ќе ја заспира, а тоа се песните „Şükriye’min Ninnisi“ („Песната на мојата Шукрије“) и „Ninni“ („Приспивна песна“). А потоа со нејзиното растење, во согласност

со нејзината возраст, напишал уште 5 песни за деца кои, исто така, се израз на родителското чувство и имагинација, а тоа се песните: „Ne Şerafettir Ki Gördüm Gözlerimle Ben Seni“ („Чест ми е што те видов со свои очи“), „Bir Pederin Oğluna Nasihati“ („Тагков совет на својот син“), „Validesinin Sevgili Yavrusunu Tahsil-i İlme Teşvik Etmesi“ („Охрабрувањето на мајката до своето сакано дете кон просветата“), „Bir Haylas Çocuğun Çalışkan Bir Refikini Oyunlara Teşviki“ („Поттикнувањето на палавото дете на својот вреден другар на игри“) и „Çalışkan Çocuğun Mukabelesi“ („Одговорот на вредното дете“). Тој напишал вкупно седум песни за деца кои Тацида ги составила под наслов „Приспивни песни“. (Hafız, 1999, 2–7).

Темите во поезијата за деца на Х. О. Лутфи

Поезијата за деца на Х. О. Лутфи, пред сè, е поезија за предучилишни и училишни деца во семејството и училиштето, т.е. таа се однесува на децата од предучилишна и училишна возраст. Тој претежно е преокупиран со детето во семејството и во училишниот амбиент. Поетот има напишано две приспивни песни за деца. Приспивните песни за деца на Лутфи претставуваат успешни поетски остварувања на поетот наменети за најмладите, во кои поетот ги искажува своите желби на еден поетски начин со голема љубов и топли и меки зборови. Авторот го избрал овој пат на обраќање кон најмалите, оти бил свесен дека врз најмалото дете не може да се влијае рационално, туку по емотивен пат. Музиката на зборовите, приспивната мелодија и ритамот во овие приспивни песни е тоа што го освојува детето. Тие се едноставни, но не и толку кратки. Во нив, покрај мелодијата и ритамот, има и шепотење, а и духовитост:

Şükriye'min Ninnisi

Ninni kızımı ninni
Ninni gözümü ninni
Ninni kuzumu ninni
Kuzumu ninni ninni.

(---)

Sen pek tatlı gülersin
Benden gamı selersin,
Ninni güzel melersin
Güzel melersin ninni.

(---)

Песната на мојата Шукрије

Заспиј си ќерко моја заспиј си
Заспиј си око мое заспиј си
Заспиј си јагненце мое заспиј си
Јагненце мое заспиј си.

(---)

Ти се смееш толку слатко
Што ја одземаш тагата од мене,
Песните ги пееш прекрасно
Прекрасно ги пееш песните.

(---)

(Hafız, 1992, стр. 20)

Во горенаведениот пример, поетот ѝ се обраќа на својата новородена ќерка по име Шукрије која претставува и неговата најголема инспирација

при пишување на песни за деца. Според Н. Хафиз (1974) при читањето на оваа песна, а и на другите негови песни за деца, она што прво паѓа во очи е неговиот голем копнеж кон најмладите деца. (стр. 45). Бидејќи поетот доцна се оженил, кога и да видел некое дете го сакал како свое сопствено дете. Особено кога гледал на некое мудро и вредно дете, веднаш посакувал и неговото сопствено дете да биде како него. Тој своето дете го сакал како песната, а и песната како свое сопствено дете. (Hafiz, 1974, стр. 45). Оваа песна напишана во строфи, во која поетот се труди да го заспие своето дете, претставува милозвучна и духовита песна. Во неа примарни се мелодичките и ритмичките елементи преку кои доаѓа до израз вообичаениот лиризам на поетот кон детскиот свет и живот и уште еднаш се потврдува поетовата љубов кон децата. Преку неа поетот ја забавува својата ќерка, ја искажува својата љубов и разбирање и преку песната разговара со неа. Песната нас нè освојува со својата искреност и со топлината на татковата љубов и имагинација.

Во „Песната на мојата Шукрије“ се забележува зачестено повторување на исти зборови во еден стих или повеќе стихови, со чие повторување поетот постигнува засилена емотивност. Но, овие ритмички единици кои се редат, исто така, влијаат посилно за да се истакне и да се градира значењето на зборовите при секое повторување, така што повторениот збор, покрај тоа што семантички се збогатува, станува и посугестивен. Со повторувањето на истите зборови или зборовни групи во истиот стих, покрај остварената мелодичност на хоризонтален принцип (се повторуваат гласови, слогови, зборови со иста звучност и ист акцент), се зајакнува и значењето на тие зборови. Зборовите што се повторуваат се наоѓаат на почетокот на стиховите на оваа песна, на нив е тежиштето на експресивноста и со нив се засилува емоционалноста. При ваква постапка, покрај стилската функција, се остварува и ритмичката функција: со нив се иницира ритмот на стихот и гледано во вертикална низа, тие сочинуваат прекрасна мелодиска структура. Ова повторување на истите зборови на почетокот на стиховите – анафората, како интонациска фигура – е многу често во приспивните песни на авторот и дава печат на своевидност на уметничката постапка на поетот.

Ninni (---)	Приспивна песна (---)
Uyu ki haline hayran olayım	Заспиј си да се восхитам на твојата убавина
Sevinin şevkiyle handan olayım	Да бидам среќен со ентузијазмот на радоста
Handene didene kurban olayım	Да бидам жртва на твојата насмевка и очи
Uyu em mefhar-i vicdanım	Ти си ми гордост на совеста.
(---)	(---)

(Hafiz, 1992, стр. 21)

„Ninni“ („Приспивна песна“) е уште една негова приспивна песна напишана за Шукрије во која доаѓа до израз лиризмот на поетот кон детскиот свет и живот и уште еднаш се потврдува неговата љубов кон децата. Во неа се чувствуваат интимните емоции на поетот преку кои ги искажува своите желби, а и понекои совети и препораки преку кои сака позитивно да влијае врз формирањето на детската личност на својата ќерка и на децата воопшто. Но, уметничкото обликување на песната недоволно ги задоволува потребите на духовната забава на детето, а и со својата наметлива поука песната не може да се оддалечи од една крута дидактичност. Меѓутоа, ако се има предвид временскиот период во кој се творени, овие приспивни песни претставуваат успешни поетски остварувања на поетот кои со своите позитивни елементи како што се сеприсутната рима, музиката на зборовите и приспивната мелодија, сепак, на места го освојуваат срцето на најмалите деца.

Поетот напишал и една песна во која е истакната родителската љубов. Таа песна е песната за деца „Ne Şerafettir ki Gördüm Gözlerimle Ben Seni“ („Каква чест ми е што те видов со моите очи“) која поетот ја напишал кога му се родила неговата ќерка Шукрије. Поетот во неа ја искажува својата љубов кон Шукрије колку што е можно повеќе, бидејќи таа беше неговото прво дете и неговата прва љубов. Со вакви приспивни песни тој ја заспиваше својата сопствена ќерка, а и зад себе нам ни ги остави како едно литературно наследство. (Hafiz, 1974, стр. 45).

Оваа песна нè освојува со својата искреност и топлина на родителската љубов. Се манифестира една искрена и наивна таткова љубов кон детето. Поетот со немирен дух и топло срце ја изразува својата искрена љубов кон своето дете и радоста што ја почувствувал од доаѓањето на своето дете на свет:

Ne Şerafettir Ki Gördüm Gözlerimle Ben Seni

Ne şerafettir ki gördüm gözlerimle ben seni
Ne nezahettir ki gördüm gözlerimle ben seni
Ne sa'adettir ki gördüm gözlerimle ben seni
Ne fazilettir ki gördüm gözlerimle ben seni
(---)

Каква чест ми е што те видов со моите очи

Каква чест ми е што те видов со моите очи
Каква љубезност што те видов со моите очи
Каква среќа што те видов со моите очи
Каква доблест што те видов со моите очи.
(---)

(Hafiz, 1992, стр. 22)

Поетот-татко е задоволен и горд на своето дете и оваа емоција јасно ја изразува со зборовите: „*Ne şerafettir ki gördüm gözlerimle ben seni/ Ne sa’adettir ki gördüm gözlerimle ben seni*“ („Каква чест ми е што те видов со моите очи/ Каква радост што те видов со моите очи“). Поетот како набљудувач ужива во светот на детството кое го замислува, но ретко во неговите очи се будат остатоците на сопственото детство кои би го натерале и самиот да стане дете и да се замеша со децата. Проследувајќи ја својата ќеркичка во разни животни ситуации – поетот ја советува, искажува љубов и разбирање – преку песната разговара со неа. Во овие песни полни со непосредност и искреност, сепак, надвладува апострофирана поука и претенциозна дидактичност.

Во структурата на оваа песна за деца забележуваме повторување на одредени зборови, односно синтагми, што претставува стилски, ритмички, мелодиски и композициски елемент. Преку разновидното повторување се збогатува значењето на зборовите и се постигнува едноставност. Притоа, се збогатува и семантичкото поле со звуковната структура на зборовите кои повеќепати се повторуваат и така, покрај важниот мелодиски елемент, се постигнува и значаен елемент во структурата на песната – принцип на нејзината изградба. Во оваа негова песна постојат и хоризонтални и вертикални повторувања, при што со секое повторување, кое посебно укажува на мелодичната природа на стихот, зборовите добиваат нови нијанси на своето значење. Со повторувањето на зборовите или синтагмите на почетокот на стиховите во вертикална низа (анафора), покрај стилската функција што подразбира дека во нив е тежиштето на експресивноста и со нив се засилува емоционалноста, исто така, се остварува и ритмичката функција: со нив се зачинува ритмот на стихот, а при набљудувањето во една вертикална низа се создава и извесна мелодиска структура.

Просветата и односот на детето кон училиштето претставува посебна тематска преокупација на Лутфи. За поетот, училиштето е место на знаење и воспитување, но и место на ученички грижи. Овие негови песни имаат морално-дидактична вредност, бидејќи се песни во кои поетот се труди да го збогати и да го облагороди детето и според оваа своја хумана функција претставува значаен чинител во воспитувањето и образованието на децата во еден социјалистички дух:

Bir Pederin Oğluna Nasihati

Terbiye görmek için mektebe virdim seni ben
Hoş saikle heman şâd idenin bak beni sen
Nûr-i aynımı son ayırma o kitabdan gözünü
Her zaman dersine dair idesin her sözünü
S’ay-ü-ayret ile erbabi kemal ol çocuğum
Hoş enzarın o ahlâkına ma’tuf olsun
Gevher aklın masuf olsun

(---)

Советот на таткото кон својот син

Јас те испратив на училиште за да се воспитуваш
Поради оваа убава причина веднаш ќе ме развеселиш.
Не трај ги очите од книгата што постојано осветлува
Секогаш да бидеш опседнат со лекциите
Да станеш зрел со работа и труд, дете мое
Секогаш обидувај се да го издигнеш својот морал
Секогаш обидувај се да го изостриш умот.
(---)

(Hafiz, 1992, стр. 23)

Кога неговата ќерка Шукрије ќе порасне и почнува да оди на училиште, тогаш и поетот почнува да дава училишни совети за децата. Тој ги сака вредните деца повеќе од сè, а е згрозен од мрзливите деца. (Hafiz, 1974, стр. 45).

Validesinin Sevgili Yavrusunu Tahsil-i İlme Teşvik Etmesi

Kızım artık sabah oldu mektebe hazırlan
Nerde çantan, kitapların, vakit geldi tez davran
Nerde hokkan, kalemlerin, yazıların, defterin
Nerde getir elişlerin, göster nedir hünerin
Derslerini öğrendin mi, okudun mu Kur'ani
(---)

Мајката го охрабрува своето сакано дете на образование

Ќерко моја утро е, подготви се за на училиште
Каде е твојата чанта, книги, дојде време, побрзај
Каде е твоето мастило, пенкала, списи, тетратки
Каде ти се рачните работи, покажи ми ја вештината
Дали ги научи лекциите, дали го прочита Куранот.
(---)

(Hafiz, 1992, стр. 23)

Лутфи во овие свои песни допира до мотивот за љубовта на мајката и на таткото кон своето дете. Во горенаведените песни во кои поетот достигнал висок лиризам и емоционалност, се слави топлината на мајчинската и татковата љубов, загриженост и гордост. Пеењето во прво лице еднина изгледа интимно и исповедно, што придонесува песните да станат и поблиски и да градат еден интимен однос помеѓу родителот и детето.

Во горенаведените песни за деца се истакнува декларативно оцртаниот однос *родител – песна – дете*, прекумерниот дидактичен тон и воспитното настојување на поетот, без да се води грижа за опфаќање на некоја игра или шега во нив која би значела воздишка и би била одмор во општата детска ангажираност. Во овие две песни јасно се чувствува поетовата рационална настроеност кон воспитната улога на песната како нејзина најважна компонента. Поетот ги нагласува своите желби од устата на таткото и на мајката во однос на децата, советувајќи ги секогаш да бидат солидни ученици и послушни кон своите наставници и родители, бидејќи родителите ги праќаат своите деца на училиште со цел тие добро да се воспитуваат, да ја осознаат вредноста на училиштето и учителот, а истакнувајќи ја и Божјата книга која тоа го проповедува, поетот дава една религиозна боја и карактер на мотивот и ставот. Во нив ги изразува своите предупредувања и совети за децата, кои донекаде го ограничуваат сфаќањето за улогата на песната како игра и забава. Тој се бори за афирмацијата на конструктивните страни на човековата личност. Оттука можеме да тврдиме дека овие стиховни пораки не содржат голем дел од поетското, па затоа нивната утилитарност е подрастична.

Bir Haylas Çocuğun Çalışkan
Bir Refikini Oyunlara Teşviki

(---)
Mektepde dirim ki hiç safa yok
Benzer o zalâm-ı kabre benzer
Her lahzada mihnet ve safa çok
Bak falakayı gör değil mi akreb?
(---)

Vardır ne güzel uçurtma bende
Al sen de kuzu kuzum birader
Bir parça teze ile sen de
Cel oynayalım bugün birader
(---)

Како непослушното дете го охрабрува
својот вреден другар на игра
(---)

На училиште велам дека не ни е удобно
Налик е на еден суров гроб
Тажни и радосни моменти се многу
Погледни ја фалаката, нели те јаде како скорпија?
(---)

Имам прекрасен змеј
Земи и ти едно јагне, брате мој
Малку побрзај дојди и ти
Ајде денес да играме, брате мој.
(---)

(Hafiz, 1992, стр. 25)

Во оваа негова песна се истакнува конфронтацијата на различните желби, емоции и сфаќања на децата. Во оваа конфронтација поетот е на страната на солидниот ученик и поетично не го оправдува детето кое понекогаш се однесува несовесно, кое не сака да оди на училиште и наместо тоа сака да игра во градина. Безгрижното дете, покрај своите ситни мани, сепак е симпатично, духовито и мудро во своето барање на логични оправдувања на своите постапки и сето тоа, всушност, го претставува како реално дете. Тоа се обидува да го отслика училиштето како мачење за детето. А поетот, напротив, се труди да го покаже училиштето како место каде што со задоволство се оди, оти тоа е извор на сознанија. Според тоа, во оваа поетизација на училиштето и на детето гледаме еден реален однос и современо педагошко сфаќање. Оваа песна за деца има и свој одговор од страна на успешниот ученик:

Çalışkan Çocuğun Mukabelesi
Benzetme bu mektebi mezare
Mektebtir olan cihan-ı gülşen
Benzet onu feyz-i nevbhare
Mektebdir eden bu gönlümü şen
(---)

Одговорот на вредното дете

Не споредувај го училиштето со гробот
Училиштето е светот на смеата
Спореди го со пролетната воздишка
Тоа е што го радува моето срце.
(---)

(Hafiz, 1992, стр. 25)

Преку оваа песна поетот, пеејќи од устата на вредниот ученик кој му одговара на својот другар, се труди да ги образложи позитивните страни на училиштето и колку е тоа полезно за иднината на детето. Тој подвлекува дека ученикот не треба залудно да го потроши своето драгоценото време, туку да се потруди што повеќе да учи за да го избегне мизерниот живот и да ја достигне среќата во животот.

Заклучок

Следствено, Хаџи О. Лутфи, иако не достигнал висок домет во литературата за деца, сепак мошне успешно го испробал овој вид песни. Првенствено можеме да тврдиме дека е лиричар, во својата поезија за деца исполнува неограничена заљубеност и доверба во децата. Тој е нивен пејач, забавувач и раскажувач кој секогаш користи лесни и разбирливи зборови. Детето, според поетот, не е формирана личност – тоа е во процес на формирање, созревање и обликување. Детето е склоно кон игри, но им се восхитува на добрите и хумани постапки и според својата природа е добро, послушно, љубопитно... Бидејќи е во процес на формирање, тоа е реално со сите свои позитивни и негативни одлики кои допрва треба да се формираат. А поетот го отсликува детето со сета своја природа и прави обид да го воспитува и да ја облагороди неговата личност. Врз оваа филозофија, всушност, и се потпира специфичната дидактичност на оваа поезија, а таа понекаде преминува и во сува дидактичност која ѝ е туѓа на вистинската уметност. Сепак, не треба да забораваме дека песните за деца на поетот претставуваат први негови чекори кон ваквата поезија. Имајќи го предвид периодот во кој се напишани и социјалните услови во тој период, очигледно е дека тие се важни претходници на длабокиот интерес и загриженост на поетот за образованието на децата во светлото на социјалните настани во неговото време.

Библиографија

1. Aşıkferki, Ferhat (2001). *Prizren Elektrik Şirketi Nizamnamesi*. Prizren: Türkologlar Birliği Yayınları: 1 Tarih Dizisi: 1.
2. Hafız, Nimetullah (1971). Prizren’li Şeyh Hacı Ömer Lütfi ve Onun Edebi Yapıtları. Üsküp: *Sesler*, s. 60 Kasım.
3. Hafız, Nimetullah (1974). Hacı Ömer Lütfi’nin Çocuk Şiirleri. Üsküp: *Sesler*, s. 83 Şubat.
4. Hafız, Tacida (1992). *Hacı Ömer Lutfi – Eserlerinden Seçmeler*. Priştine: Tan yayınları.
5. Hafız, Tacida (1999). Melami Şeyhi Lütfi’nin Edebi Yaratıcılığı. Ankara: III. Uluslararası Türk Kültür Kongresi Bildirileri, 25–29 Eylül 1993/ Ankara II. Cilt, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.
6. Hafız, Tacida Zubçeviç (2008). *Ömer Lütfi Divanı*. Prizren: Baltam.
7. Hasan, Hamdi (1998). Makedonya Türk Çocuk Edebiyatının İlk Eseri. İstanbul: *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, s. 12.
8. Kaplan, Mehmet (1975). *Şiir Tahlilleri*. İstanbul: Dergah Yayınları.

Tülay Çako

Ss. Cyril and Methodius University, Skopje

The Poetry for the Children of Hacı Ömer Lütfi

Abstract: Hacı Ömer Lütfi, who occupies an important place in the Turkish literature of the former Yugoslavia, with his literary work left a mark on the period in which he lived, from the end of the XIX century to the beginning of the XX century. With all his works, he is considered an eminent poet from an aesthetic, historical and political point of view. Thanks to all its expressive qualities, sophistication of the language and mastery of the verses, it brought new contemporary elements to Turkish literature, which was rooted in Yugoslavia and before it. Throughout his creative life, Omer Lutfi has written about sixty prose and poetic works that mainly contain elements of religion, politics and history. However, so far no separate reviews and studies of his valuable works have been made, except for some estimates and predictions. In addition to his numerous literary works, Omer Lutfi has written 7 poems for children belonging to Turkish children's literature in the former Yugoslavia, and thanks to these children's poems so far he has been considered the first Turkish poet for children and the founder of the children's literature in Turkish language in the former Yugoslavia.

Keywords: *Hacı Ömer Lütfi; literature for children in Turkish language; poems for children in Turkish language.*

ГОД. VI
БР. 12

ПАЛІМПСЕСТ

PALIMPSEST

VOL. VI
NO 12

